

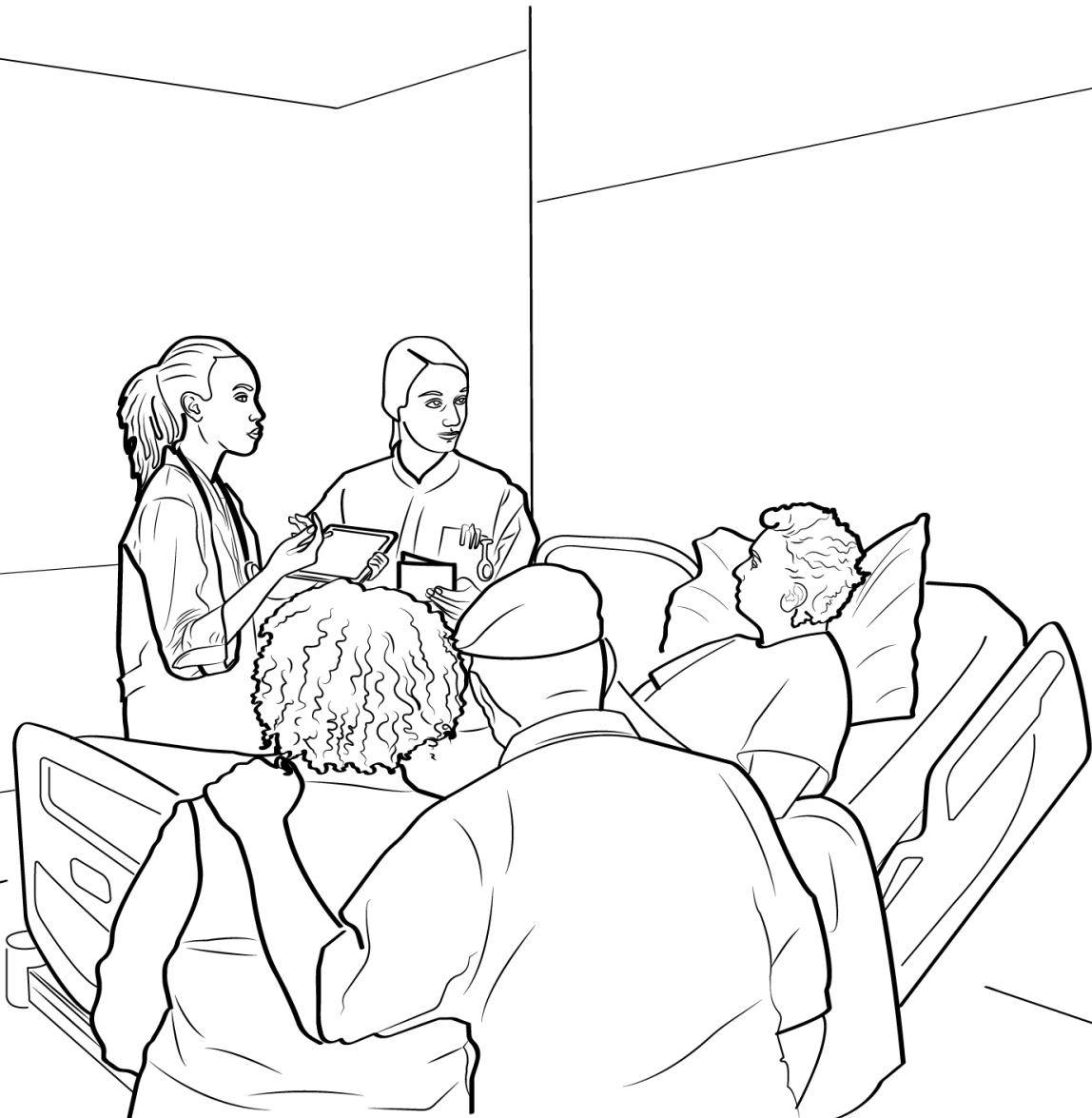

Amsterdam UMC
Universitair Medische Centra

Training Passende Zorg

'Betrokkenheid van verpleegkundigen bij beslissingen over levensverlengende behandelingen'

Trainers handleiding

Colofon

April 2021

Deze training is ontwikkeld door Daniëlle van der Weij, Jojanneke van Staveren en Irene Jongerden.

Het maakt deel uit van project Passende zorg door betrokkenheid van verpleegkundigen bij beslissingen over levensverlengend behandelen. Dit project is mogelijk gemaakt door ZonMw en maakt onderdeel uit van het programma Palliantie. Meer dan zorg.

Verantwoording

In de laatste levensfase, wanneer genezen geen optie meer is, krijgen patiënten nog vaak een keuze voor een levensverlengende behandeling. Denk hierbij aan keuzes over wel of niet nog chemotherapie of radiotherapie? Nog antibiotica geven als er bijkomende infecties zijn? Wel of niet kunstmatig voeding of vocht toedienen? Om een keuze te maken is samen beslissen doorpatiënten, naasten en zorgprofessionals belangrijk. Zorgprofessionals bieden daarmee 'passende zorg', ofwel zorg die past bij de zorgbehoeften en wensen van patiënten en die geen extra lijden geeft.

Het besluitvormingsproces beperkt zich veelal tot artsen en patiënten; de bijdrage van verpleegkundigen aan gedeelde besluitvorming is vaak beperkt. Verpleegkundigen hebben frequent contact met patiënt en familie en beschikken daardoor vaak over informatie die relevant is voor passende zorg. Vandaar dat het accent in deze training ligt op de wijze waarop verpleegkundigen een bijdrage kunnen leveren aan beslissingen rond levensverlengende behandelen.

De training is ontwikkeld voor zorgverleners die zorg verlenen aan volwassen mensen die lijden aan een ongeneeslijke levensbedreigende ziekte, zoals ongeneeslijke kanker, gevorderde COPD of gevorderd hartfalen, of levensbedreigende multimorbiditeit en die behandeld worden in een (poli) klinische of ziekenhuissetting. Je gaat oefenen met aandachtspunten die relevant zijn om jouw rol in gedeelde besluitvorming te kunnen versterken. Hierbij kun je gebruik maken van het zakkaartje "Samen Beslissen" van NFK.

In deze handleiding hebben we een training beschreven die bestaat uit 2 dagdelen van elk 3 uur. Hierin komen zowel theorie als praktijk aan bod. De werkvormen in de training kunnen los van elkaar gebruikt worden, bijvoorbeeld in een klinische les.

Doelen

Kennis:

De deelnemers die in hun werkveld te maken hebben met gedeelde besluitvorming ten behoeve van levensverlengende behandelingen:

1. Kennen de 4 stappen van gedeelde besluitvorming en de daarbij behorende gesprekskaart van de NFK;
2. Kunnen vragen formuleren die betrekking hebben op de afzonderlijke stappen.

Vaardigheden:

De deelnemers die in hun werkveld te maken hebben met gedeelde besluitvorming ten behoeve van levensverlengende behandelingen:

1. Hebben een begin gemaakt met het toepassen van de gesprekstechnieken behorende bij de gesprekskaart;
2. Hebben aan de hand van een casus uit de beroepspraktijk vragen geformuleerd om in het gesprek toe te passen.

Attitude:

De deelnemers die in hun werkveld te maken hebben met gedeelde besluitvorming ten behoeve van levensverlengende behandelingen:

1. Zijn zich bewust van hun uitgangspositie / voorkennis en hun vordering tijdens de trainingen;
2. Willen patiënten waarbij gedeelde besluitvorming van toepassing is de best mogelijke zorg verlenen;
3. Zijn zich bewust van hun rol multidisciplinair en kunnen deze vorm geven;
4. Hebben het zelfvertrouwen gespreksvoering te kunnen toepassen.

Transfer:

De deelnemers die in hun werkveld te maken hebben met gedeelde besluitvorming ten behoeve van levensverlengende behandelingen:

1. Hebben een voornemen en of leervragen geformuleerd;
  2. Gaan de NFK gesprekskaart gebruiken.
  3. Zijn toegerust dit op de werkplek vorm te geven.
-

Docentenhandleiding

Deze handleiding is zo geschreven dat je het geheel kunt volgen; dan is het een kant en klaar programma. Maar de handleiding nodigt je ook uit om varianten te gebruiken als dat beter past bij jouw deelnemers of de omstandigheden. Enkele varianten zijn in de handleiding opgenomen. Als je een ervaren trainer/opleider bent, kun je waarschijnlijk ook zelf varianten verzinnen. Pas de doelen (en dus ook de programma-onderdelen) aan bij een kortere of langere training. Check na het aanpassen: komt ieder doel terug in een programma onderdeel? En behandelt ieder programma onderdeel een of meerdere doel(en)?

Voorbereiding van de training

Verzamel informatie over de deelnemers

- o Aantal deelnemers
- o Afdeling, functie, contactgegevens
- o Hoe ziet hun patiëntcontact eruit? Duur, frequentie, soort contact
- o Wat is hun voorkennis
- o Welke vragen / problemen hebben ze?
- o Wat zijn hun wensen t.a.v. het programma?
- o Je kunt deelnemers ter voorbereiding de volgende informatie geven:
  - kennisclip over passende zorg in de laatste levensfase (gratis) via de link: <https://vimeo.com/434675224>.
  - e-learnings over samen beslissen, zoals aangeboden via uitgever BSL: [E-learnings samen beslissen - Qruux](#).

NFK gesprekskaart

- o Bestel enkele weken voorafgaand aan de training de gesprekskaart of download deze via de website van NFK (www.nfk.nl).

Afstemmen met de locatie

- o Graag een ruim lokaal, zodat er genoeg (loop)ruimte overblijft wanneer de tafels aan de kant zijn.
  - o Is er een laptop, beamer, internettoegang, geluidsboxen, flap-over?
  - o Wie kan ondersteunen bij technische problemen?
  - o Tafels aan de kant, stoelen in een kring
  - o Kun je een half uur van tevoren in de ruimte? Wie ontvangt je?
  - o Wie zorgt voor koffie en thee?
-

Checklist benodigheden

De onderdelen met een * zitten in de trainingsbox passende zorg

- PowerPoint*: er is een PowerPoint beschikbaar (in de trainingsbox een uitdraai van de dia's). Je hoeft niet alle dia's te gebruiken. Maak van tevoren het programma op maat en verberg overbodige dia's (ga naar de dia in de linker kolom; rechtermuisknop; 'dia verbergen')
- Pennen en stiften
- schrijfblokjes
- naamstickers
- Vraagkaartjes (vragen, stellingen)*
- Walking Scale cijferkaarten*
- Gesprekskaart NFK*
- Casuïstiek*
- Voornemens kaarten

Na afloop van de training

- Stuur de PowerPoint (in PDF format) aan de deelnemers
  - Stuur eventueel individuele deelnemers antwoorden op vragen, die je in de training niet kon beantwoorden.
-

Programma

Tijd	Programma onderdeel dagdeel 1	Benodigheden
10 min.	<p>Opmaat – indien deelnemers van verschillende teams (plenair)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Welkom, jezelf voorstellen - Deelnemers maken naamsticker (met stift) - Handen opsteken: wie is van afdeling X? En Afdeling Y? ... - Handen opsteken: wie is verpleegkundige? En aio? En .....? <p>VARIANT</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>schrijf (met pen) een goede eigenschap van jezelf aan de rand van de naamsticker</i> - <i>rondje: noem je naam en de eigenschap</i> - <i>aan ongeveer 3 mensen vragen: hoe helpt die eigenschap jou in je werk? OF: in tweetallen laten bespreken</i> 	<p>Naamstickers Stiften</p> <p>Pennen</p>
15 min.	<p>Introductie thema passende zorg</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stoelen aan de kant. - Vraagkaartjes op de grond leggen, een stukje uit elkaar. - Instructie: Tik met je voet een kaartje aan. Vorm een tweetal, stel de vragen aan elkaar. Leg weer neer en begin opnieuw. We doen meerdere rondes. - Zorg dat iedereen 3 tot 6 vragen beantwoord heeft 	Vraagkaartjes
10 min.	<p>Uitgangspositie</p> <p>Leg de 'Walking Scale kaartjes' met cijfers neer op de grond. Vraag de deelnemers bij een cijfer te gaan staan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Waar sta je nu als het gaat om het omgaan met patiënten met betrekking tot gedeelde besluitvorming? Wat heb je al in de praktijk meegemaakt/gedaan? Geef jezelf een rapportcijfer door bij dat cijfer te gaan staan. <p>Vraag enkele deelnemers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Waarom niet lager? <p>Vraag iedereen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ga een half stapje omhoog - Wat moet er voor jou gebeurd zijn, dat je daar terecht bent gekomen? - Is dat ook iets waar je vanmiddag al aan kunt werken? Wat? 	<p>Kaartjes walking scale met cijfers 1 t/m 10</p>

Tijd	Programma onderdeel dagdeel 1	Benodigheden
10 min.	<p>Introductie passende zorg/ samen beslissen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brainstorm in de groep: wat weet je al/ wat is je ervaring? - Inventariseer 'brandende vragen': Wat wil je weten over gedeelde besluitvorming (Door deze vraag zorg je ervoor dat je alleen die informatie geeft die de deelnemers nodig hebben) - Maak het onderscheid tussen <ul style="list-style-type: none"> • kennisvragen • vaardigheden-vragen 'Hoe kan ik het toepassen?', 'Hoe moet ik reageren als...etc. vragen die niet aan de orde komen in de rest van de training (direct duidelijk maken dat je die niet gaat beantwoorden) - Plenair kennisvragen direct beantwoorden; overige vragen op flap 'parkeren'. <p><i>VARIANT</i> De theorie presenteren aan de hand van de PowerPoint. Dat kan natuurlijk ook!</p> <p><i>VARIANT</i> Wanneer een deel van de groep een grote kennisvoorsprong heeft op de rest van de groep:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vraag aan de mensen die al eerder een training of e-learning hebben gevolgd: wat moet de rest weten? - Corrigeer waar nodig en vul de informatie aan. 	PowerPoint
30 min.	<p>Groepswork</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ga in een drietal bij elkaar zitten. De een is patiënt de ander verpleegkundige en de derde observator. - Deel de casus uit aan de patiënt en laat deze zijn verhaal doen. De verpleegkundige stelt vragen aan de hand van de stap 1,2,3,4. - De observant bekijkt hoe dit gaat / na 10 minuten wisselen van rol en de rollen omdraaien. Iedereen moet aan de beurt komen. - Tip : benoem 3 steekwoorden waar het in het gesprek niet over ging. - 	Casusuiestik / gesprekskaart

Tijd	Programma onderdeel dagdeel 1	Benodigheden
15 min.	Oefening nabespreken Sta stil bij wat moeilijk en makkelijk ging.	
5 min.	PAUZE	
50 min.	Wereldcafé <ul style="list-style-type: none"> - De groep wordt verdeeld subgroepen met 3-4 personen. - Elke subgroep krijgt een stap toebedeeld van de gesprekskaart en brainstormt over de bruikbaarheid/ meerwaarde van de vragen van het kaartje . Ze kunnen er suggesties aan toevoegen. - Na 10 minuten flap wisselen. - Als alle flappen overal geweest zijn krijgen deelnemers de opdracht de voor hen bruikbare toevoegingen/ voorbeeldzinnen op eigen kaartje te schrijven. 	Kaartjes blanco aanleveren.
30 min	Oefening gesprek aan gaan met arts <ul style="list-style-type: none"> - Aan de hand van een casus gaat 1 deelnemer plenair oefenen met interactie in gezamenlijke besluitvorming samen met de arts. - Groep observeert - Nabespreken - Nogmaals de situatie bespreken en interveniëren vervolgens nabespreken <p><i>NB: zowel eigen casuïstiek als een casus uit de trainingsbox kan hiervoor gebruikt worden</i></p>	Casuïstiek / gesprekskaart
10 min.	Huiswerk <ul style="list-style-type: none"> - voorbereidende opdracht bijeenkomst 2 & voorbereiden van trainers rol - Ga aan de hand van deze inzichten een gesprek aan met patiënt en arts waarbij sprake is van gedeelde besluitvorming en gebruik jouw gesprekskaart om hiermee te oefenen. 	Instructie maken en uitdelen
5 min.	Evaluatie en afronding	

Dagdeel 2

Tijd	Programma onderdeel dagdeel 2	Benodigdheden
15 min.	Welkom <ul style="list-style-type: none"> - Welkom - Delen ervaringen en terugkoppeling 1e bijeenkomst - Gelegenheid tot het stellen van vragen - Waren de eigengemaakte aanvullingen waardevol? 	
10 min.	Uitgangspositie opnieuw in kaart brengen <p>Leg de cijfers neer op de grond. Vraag de deelnemers bij een cijfer te gaan staan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Waar sta je nu als het gaat om het omgaan met patiënten met betrekking tot gedeelde besluitvorming? Geef jezelf een rapportcijfer door bij dat cijfer te gaan staan. <p>Vraag enkele deelnemers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Waarom niet lager? <p>Vraag iedereen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ga een half stapje omhoog - Wat moet er voor jou gebeurd zijn, dat je daar terecht bent gekomen? - Is dat ook iets waar je vanmiddag al / weer aan kunt werken? Wat heb je nodig? 	Walking Scale Cijfers 1 t/m 10
50 min	Wereldcafé <ul style="list-style-type: none"> - De groep verdelen in subgroepen van 3-4 personen. - Elke subgroep krijgt vragen toebedeeld waarbij ze brainstormen over de wijze waarop ze de rol als aandachtvelder kunnen neerzetten. - Hoe kunnen artsen betrokken worden bij hun deelname aan gezamenlijke besluitvorming - Na 10 minuten flap wisselen. 	Kaartjes blanco aanleveren.

Tijd	Programma onderdeel dagdeel 2	Benodigheden
60- 90 min	Oefenen aspecten train de trainer <ul style="list-style-type: none"> - Kennis overdracht - Methodiek - Eigen ervaring delen met de gezamenlijke besluitvorming / mijzelf en in mijn rol naar de arts - Hoe pas ik het toe! <p>Pitch van opzet miniles.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Transfer/ welk voornemen heb je? - Hoe ziet dat eruit? - Hoe ga je het inbedden ? - Wat heb je nog nodig?	
15 min.	Evaluatie en afronding <ul style="list-style-type: none"> - afspraken voor de terugkombijeenkomst - take home message	
